

Geliş Tarihi : 25.04.2024
Kabul Tarihi : 17.07.2024

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1473493>

Koltuk, N. (2024). Tekirdağ'ın Bulgar işgalinden kurtuluşu ve Osmanlı idaresinin yeniden tesisi (Ekim 1912-Ağustos 1913). *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt(sayı), 262-276*. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1473493>

TEKİRDAĞ'IN BULGAR İŞGALİNDEN KURTULUŞU VE OSMANLI İDARESİNİN YENİDEN TESİSİ (EKİM 1912-AĞUSTOS 1913)

Nuran KOLTUK¹,

ÖZ

Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde önemli dönüm noktalarından biriydi. Daha önce bağımsızlığını kazanmış olan Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ, Osmanlı Devleti'nin zayıflığından faydalanarak, ırkdaşlarının yaşadığı Balkan yarımadasını paylaşmak için kendi aralarında ittifak kurmuşlardı. Böylece Osmanlı Devleti, dört Balkan devleti ile aynı anda savaşmak zorunda kaldı. Kısa bir süre içinde Balkanlardaki topraklarının büyük bir kısmını kaybettiği gibi Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ da işgal edilmiş ve Bulgar Ordusu Çatalca'ya kadar ilerlemişti. Yaklaşık yedi ay Bulgar işgalinde kalan Tekirdağ, Birinci Balkan Savaşı sonrasında, Londra Antlaşması ile yeniden Osmanlı yönetimine bırakıldı. Buna rağmen ancak askerî bir harekât yapılarak Bulgar işgalinden kurtarılabildi. Kurtuluştan sonraki en önemli aşama ise yakılıp, yıkılmış, yerli halkının önemli bir kısmı göçmüş olan Tekirdağ'da, Osmanlı idaresinin yeniden tesis edilmesi ve asayişin sağlanmasıydı. Çünkü işgal süresince Bulgarlar ve yerli gayrimüslimler tarafından Müslüman halk katliama uğramış, malları yağmalanmış ve evleri yakılıp-yıkılmıştı. Bunun için askerî harekât ile birlikte Tekirdağ'da Müslüman halkın benzer şekilde mukabelede bulunmak istemesi asayiş sorununu doğurmuştu. Bu makalede Osmanlı Arşiv belgeleri kullanılarak, Tekirdağ'ın Bulgar işgalinden kurtuluşu, Osmanlı yönetiminin yeniden tesisi ve asayişin sağlanması konularına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşları, Tekirdağ, Bulgar İşgali, Asayiş, Mezalim

¹ Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, nkoltuk@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9286-496X>

Date Received : 25.04.2024

Date Accepted : 17.07.2024

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1473493>

Koltuk, N. (2024). Liberation of Tekirdağ from Bulgarian occupation and restoration of Ottoman rule (October 1912- August 1913). *HUMANITAS - Journal of Social Sciences*, 12(24), 262-276. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1473493>

LIBERATION OF TEKIRDAG FROM BULGARIAN OCCUPATION AND RESTORATION OF OTTOMAN RULE (OCTOBER 1912- AUGUST 1913)

Nuran KOLTUK²,

ABSTRACT

The Balkan Wars were one of the important milestones in the disintegration process of the Ottoman State. Bulgaria, Greece, Serbia and Montenegro, which had previously gained their independence, benefitted from the weakness of the Ottoman State and formed an alliance among themselves to share the Balkan peninsula inhabited by their fellow countrymen. Thus, the Ottoman State had to fight four Balkan states at the same time. In a short period of time, the Ottoman State lost most of its territories in the Balkans; in addition, Edirne, Kırklareli and Tekirdag were occupied and the Bulgarian Army advanced as far as Çatalca. Having remained under Bulgarian occupation for about seven months, Tekirdag was returned to Ottoman rule after the First Balkan War with the Treaty of London. Despite this, it was liberated from the Bulgarian occupation only through a military operation. The most important stage after the liberation was the re-establishment of the Ottoman rule and the maintenance of public order in Tekirdag, which had been burned and destroyed and a significant part of whose local population had migrated. During the occupation, the Muslim population had been massacred by Bulgarians and local non-Muslims; their property had been looted and their houses had been burned and destroyed. Therefore, the Muslim population in Tekirdag wanted to respond in a similar way to the military operation, which led to the problem of public order. In this article, the liberation of Tekirdag from the Bulgarian occupation is analyzed based Ottoman Archives documents.

Keywords: Balkan Wars, Tekirdağ, Bulgarian occupation, Public order, Atrocity

² Dr. Lect., Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, nkoltuk@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9286-496X>

Giriş

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilişi sürecine tanıklık eden Tekirdağ'ın Bulgar işgalinde kaldığı dönem ile ilgili yeterli bilgi yoktur. Fakat hem önce hem de işgalden kurtarılışımdan sonraya ait dönemi hakkında bilgi edinmek mümkündür. Tekirdağ'ın bu dönemi ile ilgili en önemli kaynak ise Osmanlı Arşivi'nde mevcut belgelerdir. Özellikle Dahiliye ve Hariciye Nezareti'nin siyasî konulara dair fonlarında konu ile ilgili dosyalar mevcuttur. Fakat bu dosyalar da tamamen Tekirdağ ile ilgili değildir. Tekirdağ'ın işgalden kurtuluşu ve Osmanlı hükümetinin yeniden tesisi Edirne'nin geri alınmasına dair dosyalar içinde yer almaktadır. Bu belge yoğunluğuna rağmen işgalden kurtuluş ve sonrası yazılı kaynaklarda dolaylı olarak anlatılmaktadır. Tekirdağ'ın işgale uğradığı Balkan Savaşlarının çıkışı ise aslında 1878'deki gelişmelerin bir sonucudur.

1878'de Berlin Antlaşması ile İngiltere, Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya ve İtalya Balkan yarımadasını, Selanik, Manastır, Kosova'yı Osmanlı yönetiminde bırakarak, Sırbistan ile Karadağ'ı bağımsız ve Bulgaristan'ı özerk bir prenslik olarak yeniden şekillendirmişti. Ne var ki Berlin düzeni; Osmanlı Devleti'nin zayıflaması, gayrimüslimlerin yönetildiği "*Millet Sistemi*"nin etkisizleşmesi, Avrupa devletlerinin bölge üzerindeki siyasî ve iktisadî çıkarları, gayrimüslimlerin "*Milliyetçilik*" akımının etkisiyle millî benlik oluşturmak istemesi ve Balkan devletlerinin bölgeyi paylaşmayı hedeflemesi gibi nedenlere bağlı olarak, ancak 1912'ye kadar sürdürülebildi. Bu tarihte yıllardır büyük bir anlaşmazlık ve rekabet içinde olan Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ, Osmanlı Devleti'nin Avrupa kıtasında kalan son topraklarını paylaşmak için ittifaklar kurmayı başarmıştır. Balkan Savaşı'nı başlatan bu ittifakların oluşmasında İttihat ve Terakki'nin Balkanlarda izlediği siyaset önemli rol oynamıştır. Kilise ve okullar ile ilgili sorunun çözülmesi Yunanistan ve Bulgaristan arasındaki derin anlaşmazlığı ortadan kaldırmış, İttihat ve Terakki'nin yönetimi ve eğitimi merkezileştirmek istemesi, askerliğin zorunlu olması ve çetelerin kaldırılmasına yönelik kanun çıkarılması ile ittifakların alt yapısı hazırlanmıştır (Şıvgın, 2012, s. 5-7).

Nihayet Balkan Savaşı 8 Ekim'de Karadağ'ın harp ilanı (Kronoloji, 1999, s. 14) ile başlamış ve bunu 17 Ekim'de Bulgaristan ve Yunanistan'ın, 20 Ekim'de de Sırbistan'ın savaş ilanı takip etmiştir (Kronoloji, 1999, s. 28). Ne var ki dört Balkan devleti ile savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti oldukça zayıf bir durumdadır. Çünkü İtalya ile bir yıldır süren Trablusgarp Savaşı ancak Balkan Savaşı başlayınca bitirilebilmiştir. Ayrıca İkinci Meşrutiyet sonrasında başlayan Osmanlı Ordusu'nun yeniden düzenlenmesi sonuçlanmamış, askerî hazırlıklar tamamlanamamış, iç siyasetteki kargaşa ortamı savaşa odaklanılmasına engel olmuş ve hepsinden önemlisi ordu siyasallaşmıştır. Bu olumsuzluklar ve eksiklikler nedeniyle Birinci Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti kısa bir süre içinde birçok yeri kaybetmiştir. Öyle ki beklenmedik şekilde Tekirdağ da dahil olmak üzere tüm Trakya bölgesi Çatalca'ya kadar Bulgarlar tarafından işgal edilmiştir.

Savaşın önemli bir bölümü Trakya'da, özellikle de Edirne ve çevresinde gerçekleşmiştir. İlk Bulgar birlikleri 18 Ekim 1912'de Edirne sınırını geçerek, Osmanlı topraklarına girmiştir (HR. SYS, 1967/3. M. 18.09.1912). Bu cephede Osmanlı Devleti sadece Bulgar Ordusu ile savaşmış, iki ordu ilk kez Kırklareli'nde karşı karşıya gelmiştir. Şark Ordusu'nun başarısızlığıyla sonuçlanan muharebede Kırklareli Bulgarların eline geçmiştir (Nihad, 2013, s. 7). Ardından

başlayan Lüleburgaz Muharebesi de Bulgarlar lehine sonuçlanmıştır (29 Ekim 1912). Böylece Şark Ordusu panik halinde ricat ederken, Bulgar Ordusu'nun İstanbul'a doğru ilerleyişi de başlamıştır. İlk hedef Tekirdağ, Çorlu ve Saray'ın da işgal edilmesidir (Nihad, 1928, 575). Sahip olduğu liman nedeniyle askerî açıdan stratejik bir öneme sahip olan Tekirdağ'ın işgali artık kaçınılmazdır. Nitekim Bulgar Ordusu 10 Kasım'a kadar, Tekirdağ Hayrabolu, Çorlu, Saray, Çerkezköy de dahil olmak üzere bölgeyi işgal etmiştir. İşgalden sonra Bulgarlar, Tekirdağ'da hızla kendi yönetimlerini kurmuştur. Böylece Tekirdağ, Bulgarların işgal bölgelerinde oluşturdukları askerî ve idarî kurumlarla yönetilmeye başlamıştır (Aydın, 2023, s. 172).

Tekirdağ Bulgar işgaline uğradığı zaman şehirde, Gümülcine ve Dedeağaç'tan Anadolu'ya geçmek için gelenler, yerli halkın bir kısmı, asker (DH. SYS, 112-24/61-6_2. M. 18.08.1913) ve memur aileleri bulunmaktadır. Ayrıca Edirne'den de 2000 muhacir gelmiştir. Tekirdağ'a göç edenler, şehrin beklenmedik işgali ile zorunlu olarak burada kalmışlardır (BEO, 4184/313726. M. 17.06.1913). Böylece bir taraftan yerli halkın çoğu zorlu hava şartları altında, açlık ve sefalet içerisinde göç ederken diğer taraftan Bulgar işgalinin başladığı yerlerden kaçanlar Tekirdağ'a sığınmıştır.

Tekirdağ'da kalan muhacirler ve yerli halk, Bulgar komitecileri ve onlarla işbirliği yapan gayrimüslimlerin ağır saldırıları nedeniyle büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Bulgarların eline geçen yerlerde Müslümanlar katledilmiş, evleri yakılıp-yıkılmış ve gasplar yaşanmıştır (DH. ŞFR, 419/51. M. 10.11.1912). Bu saldırılar Bulgar işgali boyunca da devam etmiştir. Şarköy, Mürefte, Keşan ve Malkara'da Müslüman halk "*koyun gibi*" boğazlanmıştır. Osmanlı Devleti Tekirdağ'dan gelen kötü haberler üzerine bölgedeki olayları durdurmak için, Avrupa devletlerinin (İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya, İtalya) İstanbul'da bulunan sefirleri nezdinde girişimlerde bulunmuştur (BEO, 4119/308898. M. 02.12.1912). Fakat Avrupa devletlerine yapılan müracaattan bir fayda sağlanamamıştır. Zira Avrupa devletleri, Bulgarların Müslüman halka uyguladığı mezalimi, "*harb icâbâtından*" olarak değerlendirmiş, saldırıların Bulgar askerleri tarafından değil, Bulgar komiteleri tarafından yapıldığını ileri sürmüştür (BEO, 4123/309205. M. 12.12.1912).

Avrupa devletlerinin müdahale etmediği Bulgar mezalimi, işgal boyunca giderek artmıştır. Hatta bir süre Malkara, Keşan (HR. SYS, 2081/22_19. M. 08.05.1913) ve Tekirdağ'daki muhacirlerden hiç haber alınmamıştır. Osmanlı hükümeti ancak 30 Nisan 1913'ten sonra, Tekirdağ Alman Konsolosluğu aracılığıyla bölgeden haber alabilmiştir. Gerek Alman Konsolosluğu ve gerek Rus Konsolosluğu'ndan gelen özel mektuplarda, Tekirdağ'da bulunan muhacirlerden her gün 20-30 kişinin açlıktan öldüğü bildirilmiştir (BEO, 4178/313333. M. 20.05.1913). Yerli gayrimüslimlerin Bulgar komiteleri ile beraber giriştikleri mezalimin, Tekirdağ'ın kurtuluşu ile birlikte Müslüman halkta, mukabele etmek isteğini doğurması kaçınılmazdır. Bu nedenle Tekirdağ'ın Bulgar işgalinden kurtulduğu ilk günlerde bölgede asayişin sağlanmak kolay olmamıştır.

Tekirdağ'ın Kurtuluşu ve Osmanlı İdaresinin Yeniden Tesisi

Tekirdağ'da Bulgar işgali sürerken, 26 Mart 1913'te Edirne Bulgar işgaline uğramış ve Birinci Balkan Savaşı Bulgarlarla yapılan ateşkes (16 Nisan 1913) ile sona ermiştir (Bayur, 1992, s. 308-309). Bu tarihten sonra müttefik Balkan devletleriyle Osmanlı Devleti arasında

diplomatik görüşmeler başlamış, nihayet 30 Mayıs'ta, Londra'da Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında barış antlaşması imzalanmıştır. Londra Antlaşması'nın ikinci maddesi ise Tekirdağ'ı yakından ilgilendirmektedir. Çünkü ikinci maddede, Midye-Enez çizgisinin batısında kalan toprakların Balkan devletlerine bırakılması ve bu çizginin uluslararası bir komisyonca tespiti kabul edilmiştir (Bayur, 1992, s. 313). Böylece Edirne Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmış fakat Çatalca'dan itibaren Edirne'ye kadar olan yerler ve dolayısıyla Tekirdağ Osmanlı idaresine bırakılmıştır.

Londra Antlaşması'nın imzalanmasından sonra, Bulgaristan ile Osmanlı Devleti'nin yeni sınırları tam olarak tespit edilmeden, Balkanların paylaşılması için ittifak kuran Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan arasında anlaşmazlık belirmiştir. Çünkü Bulgaristan'ın Sırbistan ve Yunanistan ile yaptığı ittifak anlaşmalarında müttefikler arasında paylaşılacak yerler ile ilgili kesin sınırlar çizilmemiştir (Bayur, 1992, s. 361). Ayrıca karada gerçekleşen savaşın askerî yükünün önemli kısmını Bulgarlar üstlenmiş fakat Bulgarların Balkanlarda ele geçirmek istediği yerler müttefikleri tarafından işgal edilmiştir. Bu durum tarafları bir savaşa doğru itmiş, Bulgaristan'a karşı Yunanistan ve Sırbistan uzlaşmıştır. 29 Haziran 1913'te başlayan savaşa bu kez Karadağ'ın yanı sıra Romanya da dahil olmuştur (Bayur, 1992, s. 394). Bu durum Osmanlı Devleti için bir fırsat yaratmıştır. Çünkü müttefikleri ile arası bozulan Bulgaristan bir an önce barış antlaşmasını imzalayarak, Çatalca ve Bolayır'daki birliklerini Yunanistan ve Sırbistan'a karşı kullanmak istemiştir (Mahmut Şevket, 1988, s. 178).

Müttefikler arasındaki savaştan yararlanmak isteyen Osmanlı hükümeti, 6 Temmuz 1913'te Bulgar Ordusu'nun Londra Antlaşması'nda belirlenen Midye-Enez sınırına kadar çekilmesini talep etmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti, belirlenen sınıra kadar ilerleyeceğini ve antlaşmadan doğan haklarını kullanacağını da duyurmuştur. Avrupa devletlerinin sefirlerine de bildirilen bu talep, Osmanlı Devleti'nin meşru hakkıdır (Bayur, 1992, s. 407). Savaş bitmiştir ve Londra Antlaşması'nın üzerinden bir aydan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen, Osmanlı Devleti'ne bırakılan topraklar hâlâ Bulgar işgali altında kalmıştır. Aslında Bulgarlar, Çatalca önlerindeki birliklerinin bir kısmını Yunanistan ve Sırbistan ile yaptıkları savaşta kullanmak için geri çekmiştir. Fakat ordusunun geri kalanı hâlâ Çatalca sınırında beklemektedir.

Balkan devletleri arasındaki savaş tüm hızıyla sürerken, Osmanlı Devleti kendisine kalan yerler için harekete geçmiştir. Henüz işgal ettiği yerlerden çekilmeyen Bulgaristan'a karşı ordunun ileri harekâta bulunması kararlaştırılmıştır. Harekât ile önce Midye-Enez hattına kadar olan toprakların elde edilmesi, ardından siyasi duruma göre bu hattın aşılıp, Kırklareli ve Edirne'nin de alınması planlanmıştır. Nihayet hazırlıkların tamamlanmasının ardından 13 Temmuz 1913'te ileri harekât başlamıştır (Balkan Harbi, 1981, s. 385, 388). Başkumandanlığın planına göre harekât, Çatalca ve Bolayır'daki kuvvetler tarafından gerçekleştirilecektir. Fakat asıl önemli olan ordunun gelmesi beklenmeden, işgal altında bulunan yerlerin elde edilmesidir. Böylece askerler bölgeye ulaşmadan, Bulgarların Müslüman halka yapacağı mezalime ve malların kaçırılmasına engel olunabilecektir (Balkan Harbi, 1981, s. 395). Bunun için İstanbul'da 10. Kolordu Erkân-ı Harp Reisi Enver Bey'in talimatıyla kurulan ve başında Kuşçubaşı Eşref Bey'in bulunduğu akıncı müfrezesinden faydalanılmıştır. Gönüllülerden oluşan müfrezeye bir nizamiye taburu ile takviye edilerek tümen kadrosunu bulmuş ve Enver Bey'in aracılığıyla 10. Kolordu'nun içinde müstakil bir tümen olarak yerini almıştır (Kutay,

1962, s. 110). Akıncı müfrezesi Ereğli ve Tekirdağ'dan başlamak üzere Edirne'ye kadar olan yerlerin Bulgar işgalinden kurtarılmasında önemli rol oynamıştır.

Harekât başlamadan önce Enver Bey, kendi birliklerinden bir kısmını Kuşçubaşı Eşref'e bağlı akıncı müfrezesinden 300 kişi ile Lüleburgaz'a kadar keşif yapmak üzere göndermiştir. Keşif sonunda bölgede dikkate alınacak kadar çok Bulgar askerinin bulunmadığı tespit edilmiş ve harekete geçilmiştir (13 Temmuz 1913). Çatalca ve Bolayır cephelerinde ordu ilerlerken Ereğli ve Tekirdağ'ın bir an önce elde edilmesi gerekmektedir (Balkan Harbi, 1981, s. 395). Nitekim Kuşçubaşı Eşref Bey'e bağlı 4000 kişiden oluşan akıncı müfrezesi Draç Torpidosu ve Bafra Gambotu eşliğinde sabaha karşı Ereğli önüne gelmiştir (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 67). Eşref Bey, torpido ve gambota kendi kıtalarından en seçkin 750 kişiyi yerleştirmiştir. Ayrıca Eşref Bey'in emrinde 250 kişilik gönüllü birlikleri ve birliklerin başında da Selim Sami ve İbrahim Cihangiroğlu Beyler bulunmaktadır. Bunlar görünürde ordunun herhangi bir resmî emri olmadan, bağımsız hareket eden gönüllülerdir (Kutay, 1962, s. 122-124).

Ereğli önüne gelen savaş gemileri mevzilerini alırken, Eşref Bey'in emriyle Sadrazam Tevfik Paşa'nın oğlu Neşet Bey, iki bahriyeli ile birlikte karaya çıkarılmıştır. Neşet Bey'in elinde, Bulgar askerî makamından şehrin teslimini talep eden bir ültimatom vardır. Bulgar komutanın şehri teslim etmeyeceğini bildirmesi üzerine savaş gemileri top ateşine başlamış ve gönüllü birlikleri de hücumla geçmiştir. Bir müddet sokak çatışması yapıldıktan sonra Ereğli ele geçirilmiştir (Kutay, 1962, s. 127-129). 14 Temmuz'da Çatalca Ordusu'na bağlı sol kanat ordusu da Ereğli'ye girmiştir (DH. SYS, 112-24/61-4_4. M. 15.07.1913).

Akıncı müfrezesi Kumandanı Eşref Bey'in ikinci hedefi Tekirdağ olmuştur. Marmara Ereğlisi elde edildikten sonra, gönüllüler savaş gemileri ve römorkörler ile Tekirdağ'a ulaşmak için beklemeksizin hareket etmiştir. Bulgarların Ereğli'nin ele geçirildiğini öğrenmemesi ve askerî hazırlık yapamaması için telgraf hatları kesilmiştir. Tekirdağ'ın alınması için Selim Sami Bey kumandasındaki gönüllüler gece Tekirdağ'a 5 kilometre mesafede bulunan Çiftlik'e çıkarılmış ve şehir arkadan kuşatılmıştır. Diğer taraftan Bafra Gambotu ve Draç Torpidosu, bir Rum balıkçının kılavuzluğunda, Bulgarların denize döktükleri mayınları aşarak, Tekirdağ limanı önüne gelmiştir (Kutay, 1962, s. 129). Burada birlikler hızlıca karaya çıkarılmış ve gümrük binasına doğru ilerlemiştir. Şehrin arka tarafında Selim Sami Bey tarafından yapılan kuşatma ile de kalabalık Bulgar askerleri teslim alınmıştır. Böylece kısa bir sürede liman, hükümet binası ve postane ele geçirilmiştir. Bu sırada şehrin batısında, Ermeni mahallelerinden birlikler üzerine ateş açılmıştır. Bunlar Bulgarların emrinde jandarma olarak görev yapan Ermenilerdir. Bu mahalleler Selim Sami ve İbrahim Cihangiroğlu'nun emrindeki kuvvetler tarafından sarılmış ve çatışmalar sonlandırılmıştır. Şehir elde edilirken sokak çatışmaları da şiddetli bir şekilde yaşanmıştır. Nihayet Bulgar idare amiri, hükümet konağına gelen Eşref Bey'e teslim olduklarını bildirmiş, ateşin kesilmesini istemiştir. Gece boyu devam eden silah seslerinden sonra, Türk ve Müslüman halk şehrin Osmanlı Ordusu tarafından kurtarıldığını öğrenmiş ve şehirde bayram havası oluşmuştur (Kutay, 1962, s. 131). Böylece 14 Temmuz 1913'te Tekirdağ Bulgar işgalinden kurtarılmıştır (DH. SYS, 112-24/61-4_4. M. 15.07.1913). Aynı gün İstanbul'dan Tekirdağ'a gelen Hacı Sami Bey Bulgar valisinden bir protokolle şehri teslim almıştır. Bundan sonra Bulgar bayrağı indirilerek Türk bayrağı çekilmiştir (Aydın, 2023, s. 174).

Tekirdağ'ın alındığı 14 Temmuz'da Eşref Bey komutasındaki akıncı birlikleri Çorlu'ya ulaşmış ve ardından Osmanlı Ordusu Çorlu'ya girmiştir (DH. SYS, 112-24/61-4_4. M. 15.07.1913). 15 Temmuz'da ise gönüllü müfrezesi akşam saatlerinde Muratlı istasyonunu ele geçirmiştir. Bundan sonra 10. Kolordu ve 5. Süvari Alayı da Muratlı'ya gönderilmiştir (Balkan Harbi, 1981, s. 401). Aynı gün Muratlı ve Malkara askeri birliklerce işgal edilmiştir (DH. SYS, 112-24/61-4_16. M. 17.07.1913). Yine 15 Temmuz'da 5. Süvari Alayı'ndan bir bölük Hayrabolu'yu ele geçirmiştir (Balkan Harbi, 1981, s. 401). Böylece ileri harekâtın başladığı 13 Temmuz'dan iki gün sonra Tekirdağ kazaları ile birlikte Bulgar işgalinden kurtarılmıştır. 16 Temmuz 1913'te mutasarrıf olarak tayin edilen Muhittin Bey, İstanbul'dan hareket eden Bandırma vapuruyla, Tekirdağ'a gelmiştir. Mutasarrıfın gelişinden sonra şehrin ileri gelenleri hükümet dairesine giderek, dua edip, tebrikte bulunmuştur. Mutasarrıf, bir taraftan asayişin sağlayacak tedbirler alırken aynı zamanda bir beyanname hazırlatarak, belirli yerlere astırmıştır. Ayrıca Muhittin Bey, Tekirdağ'ın kurtuluşu sırasında faydası görülen eski naiblerden Salih Efendi'den istirdad sırasında çıkan olaylar hakkında bilgi almaya da çalışmıştır (DH. SYS, 112-24/61-2_14. M. 16.07.1913).

Düşman işgalinden kurtarılan yerlerde Osmanlı idaresinin bir an önce kurulması son derece önem taşımaktadır. Bunun için hükümet, askerî harekât başladığı gün, ele geçirilecek yerlerde idarî düzenlemelere başlamış ve asayişin sağlayacak tedbirleri kısmen almıştır. Aslında Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913) ile Osmanlı Devleti'nin elinde kalacak yerler belli olduktan sonra, bölgede merkezi Tekirdağ olmak üzere Tekirdağ adıyla bir vilayet teşkil edilmesi zaten planlanmıştır. Buna bağlı olarak ileri harekâtın ilk gününde (13 Temmuz 1913) Gelibolu ve Çatalca sancaklarını da içine alacak şekilde, Tekirdağ Vilayeti'nin kurulması Bakanlar kurulu tarafından onaylanmıştır (DH. İD, 183/11_3. M. 13.07.1913). Yeni kurulan vilayette asayişin temini için üç jandarma alayı teşkil edilmiştir. Çatalca, Tekirdağ ve Gelibolu adları verilen üç jandarma taburu, Bulgarlardan alınan yerlere gönderilmek için Tekirdağ Jandarma Alayı'na bağlanmıştır (Balkan Harbi, 1981, s. 395). Ayrıca yine ileri harekât başladığı gün, Tekirdağ, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Mürefte ve Şarköy'e mülki memurların dönmesi için yazışmalar yapılmıştır (DH. SYS, 112-24/61-1_8, 9, 10. M. 13.07.1913). Yapılan yazışmalar sonucunda Tekirdağ ve kazalarına mülki memurlar dönmeye başlamıştır. Tekirdağ merkezde maliye ve adliyede görevlendirilenler dışında, 20 Temmuz 1913'e kadar mülki memurlar büyük oranda görevlerine dönmüştür (DH. SYS, 112-24/61-1_19. M. 20.07.1913). Malkara'ya da 17 Temmuz itibarıyla maliyeden sorumlu olanlar dışında diğer memurların büyük kısmı gelmiş ve hükümet tesis edilmiştir (DH. SYS, 112-24/61-1_20. M. 21.07.1913).

Ayrıca Tekirdağ'ın Bulgar işgalinden kurtarılmasından bir gün sonra, askerî ileri harekâtı devam ederken, son derece ihtiyaç duyulan telgraf hatlarının kurulması için de faaliyetlere başlanmıştır (DH. SYS, 112-24/61-1_20. M. 14.07.1913). Tekirdağ mutasarrıfı Muhittin Bey, aynı zamanda sevkîyat merkezi olarak belirlenen Tekirdağ'a, ordunun haberleşmesini sağlayacak telgraf memurları gönderilmesi talebinde bulunmuştur (DH. SYS, 112-24/61-2_12. M. 17.07.1913). Ancak Tekirdağ'da posta ve telgraf hatlarının faaliyete geçmesi, teknik eksiklikler nedeniyle 4 Ağustos 1913'te hâlâ sağlanamamıştır. Merkezle kazalar arasında haberleşme ancak jandarmanın oraya gönderilmesi ile yapılabilmektedir (DH. SYS, 112-24/61-1_59, 60. M. 4.08.1913). Böylece bazı eksikliklerine rağmen kurtuluşundan kısa bir süre sonra, Tekirdağ ve kazalarında Osmanlı idaresi yeniden tesis edilebilmiştir.

Asayişin Sağlanması

Tekirdağ Bulgar işgalinden kurtarıldıktan sonra en önemli sorun, bölgede Osmanlı idaresinin bir an önce tesis edilerek, asayişin sağlanmasıdır. Çünkü Osmanlı Devleti Midye-Enez hattına kadar yapılan ileri harekâtın, Bulgarlar ve Avrupa devletleri tarafından düşmanca bir hareket olarak görülmesini istememektedir (Balkan Harbi, 1981, s. 389). Bunda Edirne'nin geri alınması fikrinin etkisi vardır. Henüz Osmanlı yönetiminin kurulmadığı bu ilk günlerde asayişin sağlanması pek mümkün olmamıştır. Çünkü İstanbul ve civar vilayetlere göç ederek Bulgar mezaliminden kaçan muhacirler memleketlerine dönmeye başlamıştır. İşgal boyunca Tekirdağ'da kalan ve yerlerine dönen Müslüman halk intikam duygusu ile doludur. Bunun en büyük nedeni Tekirdağ işgal edilmeden ve edildikten sonra Rum ve Bulgarların yaptıkları mezalimdir. Bu dönemde Rumlar bölgede yağma, gasp, haneleri tahrip etme, yakma, mallarına el koyma, ırza tasallut, İslam dininin aşağılanması ve katl gibi pek çok faaliyette bulunmuştur (DH. EUM. 3. Şube, 25/64. M. 03.06.1918). Ayrıca Osmanlı kuvvetlerinin bölgeyi kurtarmak için başlattığı askerî harekât sırasında Bulgarlar çekildikleri yerlerde büyük tahribat yapmışlardır. Bulgarlardan tekrar alınan yerler yakılmış, yıkılmış ve bir enkaza dönüşmüştür (DUİT, 84/58. M. 17.09.1913). Örneğin Osmanlı askerinin girdiği Şarköy'de Müslümanlara ait binaların neredeyse tamamı tahrip edilmiştir (DH. SYS, 112-24/61-5_3. M. 19.07.1913). Oysa bölgede herhangi bir menfi olayın yaşanmaması ve işgalden kurtarılan yerlerde asayişin sağlanması Osmanlı Devleti için son derece önemlidir (DH. SYS, 112/63_1. M. 15.07.1913). Osmanlı hükümeti henüz savaşı yeni bitirmişken, Avrupa devletlerinin Hıristiyanlara mezalim uygulandığı gibi ithamlarına maruz kalmak istemediği gibi, asayiş olaylarının Edirne'nin geri alınmasına menfi tesir edeceğini de düşünmektedir. Nitekim henüz yerel idarenin tesis edilemediği birkaç günde yaşanan bazı olaylar tam da böyle bir sonuç vermiştir. Tekirdağ'a giren gönüllü müfrezesi, kenti geri alırken Bulgar jandarmasında görev yapan Ermeniler Bulgarlar ile anlaşarak, gönüllü birliklerine ateş açmıştır. Ateş açılan mahalleler derhal Selim Sami ve İbrahim Cihangiroğlu'nun emrindeki kuvvetler tarafından sarılmıştır (Kutay, 1962, s. 131) ve çatışmalarda Ermenilerden ölenler olmuştur. Olay Ermeni jandarmaların ateş açması sonucu başlamış olmasına ve hiçbir sivilin ölmemiş olmasına rağmen *Rietsch* adlı Almanca bir gazetede, Tekirdağ'da Hıristiyanların katledildiği şeklinde verilmiştir (HR. SFR. 1, 170/7. M. 17.07.1913). Ayrıca gönüllü müfrezesinin işgal altındaki yerleri kurtarmasından sonraki ilk birkaç günde Tekirdağ, Hayrabolu ve Malkara'da Bulgar mezalimine maruz kalan halk, intikam duygusuyla tecavüzlerde bulunmuştur (DH. KMS, 63/8. M. 31.07.1913). Bunların bir kısmı Bulgarlar ile iş birliği yapmış olan Ermenilere yöneliktir. Çünkü Tekirdağ'a dönenlerin geride bıraktıkları mallar, Ermenilerin evlerinde çıkmaktadır. Ermeni Patrikliği'ne göre, Müslümanlar giderken değerli eşyalarını ve hayvanlarını Ermenilere satmıştır. Fakat Müslümanlar, mallarının gasp edildiğini iddia etmekte ve bu nedenle Ermenilerin evlerini aramaktadır (DH. SYS, 112/63_4. M. 19.07.1913). Olaylar üzerine Malkara ve Keşan'da asayişini sağlamak için takviye askerî kuvvet talebinde bulunulmuş (DH. MUİ, 167/20_2. M. 18.07.1913) ve bölgeye 100 kadar jandarma sevk edilmiştir (DH. SYS, 112/63_5. M. 20.07.1913). Diğer taraftan Ermeni Patrikhanesi, Osmanlı hükümetinden Tekirdağ'da bulunan Ermenilerin ırz, can ve mallarının korunmasını talep etmiştir. Bu talep üzerine de Dahiliye Nezareti Karahasan köyünde bulunan 10. Kolordu Erkân-ı Harbiye Reisi Enver Bey'e bir yazı göndererek, Hayrabolu, Keşan, Çorlu ve özellikle Malkara'daki Ermenilerin korunmasını, yapılan

müdahalelerde suçu olanların derhal cezalandırılmasını istemiştir (DH. SYS, 112/63_2. M. 19.07.1913).

Asayiş bir an önce sağlamak isteyen Tekirdağ Mutasarrıfı Muhittin Bey, şehre dönenlerin gittikçe artması ve bunların mağdur ve zarara uğramış kişiler olması nedeniyle, herhangi bir taşkınlığa sebebiyet vermemek için, Dahiliye Nezareti'nden bölgede sıkıyönetim ilan edilmesini talep etmiştir (DH. SYS, 112/63_6. M. 20.07.1913). Gerçi Muhittin Bey, göreve başlar başlamaz halka beyannameler yayınlamış, asayiş sağlamak için seyyar ve sabit müfrezeler oluşturmuş ve nasihler görevlendirmiştir. Bunlardan olumlu sonuçlar da alınmıştır. Fakat özellikle Çorlu'ya dönen ve eşyaları gasp edilen muhacirlerin bir taşkınlık yapmasından korkulmaktadır (DH. SYS, 112/63_7. M. 20.07.1913). Bu nedenle 20 Temmuz 1913'te Tekirdağ genelinde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Çünkü dönenlerin eşyalarına geride kalan Hıristiyanlarca el konulduğu ve yağmalandığı yapılan tahkikattan anlaşılmıştır (DH. SYS, 112/63_6. M. 20.07.1913).

Çorlu dışında Malkara'da da asayiş son derece bozuktur. Malkara'da bir yangın çıkmış ve gayrimüslimler bu yangının Müslümanlar tarafından çıkarıldığını iddia etmiştir (DH. MUI, 167/20_2. M. 18.07.1913). Fakat Sadaret'in bildirdiğine göre yangın, köylü kıyafeti giymiş Bulgar komiteciler tarafından çıkarılmıştır. Zira yangında büyük oranda Müslümanlara ait evler ve camiler yanmıştır. Ermeni mahallesi ise yangından kurtarılabilmiş ve sadece Müslüman halk zarar görmüştür (BEO, 4197/314774. M. 21.07.1913). Malkara'da bu ilk yangından sonra da yangınlar çıkmıştır.

Diğer yandan 20 Temmuz'da Tekirdağ genelinde sıkıyönetim ilan edildiği için suçluların yargılanacağı divan-ı harb-i örfinin (sıkıyönetim mahkemesi) de kurulması gerekmiştir. Fakat bölgedeki asker, asayişin sağlanmasını üstlenmiş olduğu için divân-ı harb-i örfiyi kuracak kişiler bulunamamıştır (DH. SYS, 112/63_9. M. 21.07.1913). Bu yüzden divân-ı harb-i örfinin İstanbul'da kurularak, bölgeye gönderilmesi gerekmiştir. Böylece Tekirdağ'daki olayları araştırmak için İstanbul'da bir divân-ı harb-i örfi kurulmuş ve Tekirdağ'a gönderilmiştir (BEO, 4198/314819. M. 21.07.1913). İstanbul'da kurulan mahkemenin başkanlığına Albay Servet Bey, azalıklara Binbaşı Ahmet Hamdi, Binbaşı Muhtar, Yüzbaşı İhsan, Yüzbaşı Süleyman, Yüzbaşı Yusuf Kenan, Üsteğmen Ömer Faruk ve Üsteğmen Hüseyin Hüsnü Efendi tayin edilmiştir (DH. SYS, 112/63_18. M. 22.07.1913). Bu mahkeme, başlangıçta Tekirdağ'ın Osmanlı Ordusu tarafından işgalden kurtarılması sırasında işlenen suçların ortaya çıkarılması ile görevlendirilmiştir. Fakat bir süre sonra mahkeme, aynı zamanda bölgenin Bulgar işgalinde kaldığı sırada yapılan mezalim ve suçların ortaya çıkarılması işini de üstlenmiştir (BEO, 4203/315215. M. 04.08.1913).

Tekirdağ Mutasarrıfı Muhittin Bey'in Dahiliye Nezareti'ne bildirildiğine göre, 22 Temmuz 1913'te Tekirdağ merkez kasaba, nahiye ve köylerinde asayiş sağlanmıştır. Fakat henüz Malkara ve Hayrabolu ile ilgili bir bilgi elde edilememiştir (DH. SYS, 112/63_14. M. 22.07.1913). Bir gün sonra, merkezi Malkara'da olacak şekilde bir tabur, Hayrabolu ve Çorlu'ya da birer bölük asker gönderilmesi kararı alındığına bakılırsa, üç kazada da asayişin henüz tam anlamıyla sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Dahiliye Nazırı Talat Bey, bölgeye gönderilecek kumandanların faal, muktedir ve mevcut durumu idrak etmiş kişilerden seçilmesine çalışmıştır (DH. SYS, 112/63_21. M. 23.07.1913). Fakat yine de Malkara ve

Hayrabolu'da diğer yerlere göre asayiş çok daha zor sağlanmış. Malkara'ya bir tabur asker gönderilmesine rağmen birkaç gün sonra, Beyoğlu Muhafız Taburu'na mensup 1. Bölük de takviye olarak gönderilmiştir (DH. SYS, 112/63_48. M. 29.07.1913).

Malkara'da yaşanan olayların ve asayişin hemen sağlanamamasının nedeni, kazanın işgali sürecinde yerli gayrimüslimlerin Müslüman halka karşı yaptıkları şiddetli ve geniş çaplı saldırılardır. Burada gayrimüslimlerin bir kısmı, komitelere dahil olmuş, 26 köy ve 2544 ev tahrip edilmiş, 388 kişi öldürülmüş, 15 köyde katliam yapılmıştır (HSDHADB, 2/51. M. 25.08.1913). Bu nedenle henüz Osmanlı idaresinin tesis edilmediği dönemde kazaya dönen Müslüman halk, "*mukabele-i bi'l-misil*" olarak 8 köyü yakmıştır. Yerel idare kurulduktan sonra suç işleyenlerin hızla cezalandırılması ile olaylar nispeten yatışmıştır. Malkara'da bütün gayrimüslimlerin ruhanî liderleri ve ileri gelenleri alınan tedbirlerden dolayı Osmanlı hükümetine şükranlarını ve memnuniyetlerini bildiren bir telgraf çekmiştir. Telgrafta komitelere katılan gayrimüslimlerin yaptıkları anlatıldıktan sonra yerel idarenin yeniden tesis edildiği ve suç işleyenler hakkında kanunî işlem yapılmaya başlandığı memnuniyetle ifade edilmiştir (DH. SYS, 112/63_12. M. 24.07.1913). Malkara Kaymakamlığı'na çekilen bu telgraf Osmanlı hükümeti tarafından son derece önemli bulunmuş (DH. SYS, 112/63_23. M. 23.07.1913), bu tarz telgrafların Hıristiyanlara kötü davranıldığı şeklindeki suçlamaları bertaraf edebileceği düşünülmüştür.

Tekirdağ'daki olaylar bir süre sonra İstanbul'da çıkan Rumca ve Ermenice gazetelerde oldukça mübalağalı bir şekilde yer almaya başlamıştır. Osmanlı hükümeti bir taraftan delile dayanmayan bu tarz haberleri yayımlayan gazetelere kanunî yoldan engel olmaya çalışırken, bir taraftan da 28 Temmuz 1913'te Tekirdağ'da yaşanan olayları araştırmak için, mülkiye, askeriye ve adliyeden ikişer kişiden oluşan tahkikat komisyonunu bölgeye göndermiştir (DH. SYS, 112/63_33. M. 28.07.1913). Bu komisyona Mahkeme-i Temyiz azasından Asım Bey başkan olarak atanmıştır. Diğer üyeleri ise Ticaret Mahkemesi azasından Kostantin Efendi, Mirliya Tefvik Paşa, Erkân-ı Harbiye binbaşlarından Salih Bey, Mülkiye Müfettişi Timoleon Efendi ve Mehmet Reşit Bey'dir (DH. KMS, 63/8. M. 31.07.1913). Aynı gün Dahiliye Nezareti Ermeni Patrikliği'ne bir yazı göndererek, bu komisyona Ermeniler adına aza gönderebileceklerini bildirmiştir (DH. SYS, 112/63_36. M. 28.07.1913). Bir başka yazılaşmadan anlaşıldığına göre, benzer bir teklif Rum Patrikliği'ne de yapılmıştır (DH. SYS, 112/63_41. M. 30.07.1913). Ermeni Patrikliği bölgeye giden ve tahkikata başlayan komisyon için önce bir memur görevlendirmiş (DH. SYS, 112/63_42. M. 01.08.1913), ardından da aza olarak Mezdoryan Kigork Efendi'yi tayin etmiştir (DH. SYS, 112/63_67. M. 06.08.1913). Rum Patrikliği de Bursa metropolidini komisyona aza olarak göndermiştir (DH. SYS, 112/63_44. M. 03.08.1913). Hükümet, Hıristiyan azaları da dahil ederek, komisyonun hazırlayacağı raporun Avrupa devletleri tarafından kabul edilebilirliğini sağlamaya çalışmıştır.

Tahkikat komisyonunun görevi, Bulgar askerinin bölgeyi tahliyesi ve Osmanlı idaresinin tesis edilmesine kadar geçen sürede, özellikle Tekirdağ'ın merkezi, Hayrabolu ve Malkara'da yaşanan olayları tahkik ederek, suçluların cezalandırılmasını sağlamaktır. Askerin bölgeyi tamamen kurtarması ve yerel idarenin kurulmasından sonra Hıristiyanlara yönelik herhangi bir saldırı olayına zaten izin verilmemiştir. Gerek sıkıyönetim ilanı ile gerek divân-ı harb-i örfünin kurulmasıyla bölgenin asayışı tam olarak sağlandığı için hiçbir yerde yeni bir olay meydana gelmemiştir. Ayrıca komisyona, yaşanan olaylardan zarar görenlerin iskân ve geçimleri için

acil yardım olarak 5000 lira verilmiştir. Komisyon bu parayı zarar gören gayrimüslimler için kullanmıştır (DH. KMS, 63/8. M. 31.07.1913).

Tahkikat komisyonu Tekirdağ'a ulaşır ulaşmaz Barbaros (Banados), Kumbağ, Naib Köy ve Işıklar Köyü'ne gitmiştir. Burada tahkikat yapan komisyon, Barbaros, Naib Köy ve Kumbağ'daki şikayetlerin, işgal döneminde yerli Bulgarların göç edecek Müslümanlardan hayvanları satın almalarından ve Osmanlı idaresine geçtikten sonra Müslüman muhacirlerin hayvanlarını tanıyarak geri istemesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. Müslümanlar, giderken sattıkları hayvanların geri dönüşlerinde gasp edildiğini ileri sürmüştür. Bu durumda komisyon hayvanların geri verilmesini gereksiz görmüştür. Ayrıca gönüllü birliklerin Tekirdağ'ı kurtardığı gün Kumbağ'da bir Rum kaybolmuş, Işıklar köyünde de üç Rum öldürülmüştür. Gayrimüslimlere göre bu kişiler Müslümanlar tarafından öldürülmüştür. Komisyon gayrimüslimlerin iddialarının divân-ı harbde araştırılmasına karar vermiştir. Bu olaylar dışında Işıklar köyü halkı tahkikat komisyonuna Osmanlı askerinin geri dönüşünde, asker ve Müslüman halk tarafından bir tecavüze uğramadıklarını, bu yüzden Osmanlı idaresine müteşekkik olduklarını ifade etmiştir (HR. SYS, 2917/1. M. 01.08.1913).

Tahkikat komisyonu, Tekirdağ merkezindeki araştırmalarını bitirdikten sonra Hayrabolu'ya gitmiştir. Ancak önce Hayrabolu'ya bir nasihat heyeti gönderilmiştir (DH. SYS, 112/63_89. M. 05.08.1913). Ardından Hayrabolu'ya ulaşan komisyon, Bulgar askerinin çekilip, henüz Osmanlı idaresinin kurulmadığı birkaç gün zarfında gerçekleşen olayları araştırmıştır. 9 Ağustos'da tahkikatını bitirmiş olan komisyonun elde ettiği bilgilere göre, Hayrabolu kazasında 63 haneden ibaret olan Tatarköy ve 73 hanesi olan Durabhic köyü yanmıştır. Yangınlar sırasında hayvanlar zayi olmuş ve bazı kişiler de ölmüştür. Fakat burada da asker ve jandarmanın ulaşmasından sonra asayiş süratle sağlanmıştır (DH. SYS, 112/63_70. M. 09.08.1913).

Tahkikat komisyonu aynı zamanda Malkara'ya da gitmiştir. Malkara'da asayişin sağlanması kolay değildir. Çünkü Osmanlı idaresi kurulmadan hemen önce iki büyük yangın çıkmıştır. Bunlardan biri Ermeni mahallesindedir ve 11 ev yanmıştır. İkinci yangın Çarşı Camii'nin yanında bulunan gazozcu dükkanında çıkmış ve dükkanlarda patlayıcı madde bulundurulduğu için söndürülememiştir. Bu ikinci yangında büyük ölçüde Ermeni ve Müslümanlara ait olan 139 ev ve 300 dükkân yanmıştır. Ayrıca Malkara'ya bağlı Kaliviye'de 11 Hıristiyan köyünde 299 ev yanmış ve yangınlar sırasında hayatını kaybedenler olduğu gibi öldürülenler de olmuştur (DH. SYS, 112/63_95. M. 16.08.1913). Yangınların ardından Ermeni Patrikliği zarar gören Ermeniler ile ilgili bir defter hazırlamıştır. Defterde, gasp edildiği iddia edilen malların ve yangında kaybedilen ev ve dükkanların değerleri yer almıştır. Tahkikat komisyonu Malkara'ya gelip olayları araştırmaya başladığında, Patriklik defteri komisyona sunmuştur (DH. SYS, 112/63_50. M. 31.07.1913). İleri tarihli bir arşiv belgesinden Ermenilerin tazminat talebinde buldukları ve komisyonun bu konuda bir karar vermediği anlaşılmaktadır. Çünkü daha sonra Ermenilerin tazminat taleplerini araştırmak için İstanbul'dan özel bir komisyon gönderilmiştir. Diğer taraftan Ermenilerin tazminat talebine karşı Malkara Kaymakamlığı da Bulgar işgali sırasında 706 evin kapı ve pencerelerinin Ermenilerin evinden çıktığını ileri sürerek, Müslümanların Ermenilerden tazminat talep etme hakları bulunduğu üzerinde durmuştur (DH. SYS, 112/63_142. M. 26.11.1913).

Malkara'nın ardından komisyon 12 Ağustos 1913'te Çorlu'ya ulaşmıştır. Ermeni Patrikliği, Çorlu'da çok sayıda olay olduğunu iddia etmiştir. Fakat yapılan araştırma sonucunda, iddia edilen olayların önemli bir kısmının asılsız olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda Mürefte, Şarköy, Silivri ve Istranca bölgesinde yapıldığı iddia edilen olaylar da gerçekleşmemiştir (DH. SYS, 112/63_94. M. 12.08.1913). Mürefte ve Şarköy'de Osmanlı askeri asayişini rahatlıkla sağlamış ve herkesin takdirini kazanmıştır. Sadece Müslüman halk mallarını gasp eden Hıristiyanlar hakkında dava açmış ve tuğlahanelere Müslüman korularından odun getirildiğinden şikayetçi olmuştur. Şarköy'de ise yerel idareden ve Osmanlı askerinden herkes memnundur (DH. SYS, 112/63_109. M. 18.08.1913).

Tahkikat komisyonu daha araştırmalar sırasında İstanbul'da gazetelerin ve Avrupa devletlerinin iddia ettiği boyutta olaylar çıkmadığı sonucuna ulaşmıştır. Dahiliye Nezareti, komisyonun elde ettiği bilgilerin, içlerinde Ermeni ve Rum azaların da bulunduğu heyetçe imzalanarak bir mazbata şeklinde İstanbul'a gönderilmesini istemiştir. Bu sayede Osmanlı hükümeti matbuata ve Avrupa devletlerinin sefirlerine mazbataları göndererek gerçekleri anlatmaya çalışacaktır. Çünkü İngiltere'nin Londra sefirinden gönderilen bir telgrafta hâlâ Tekirdağ'da olayların yatışmadığı iddia edilmektedir (DH. SYS, 112/63_73. M. 13.08.1913).

Osmanlı Arşiv belgelerinden elde edilen bilgilere göre 1913 Ağustos'u ortalarında tahkikat komisyonu araştırmalarını sonlandırmıştır. Bu sırada Tekirdağ Divân-ı Harb-i Örfisi de çeşitli yargılamalar yapmıştır. 7 Ağustos'ta Harbiye Nezareti'ne gönderilen bilgiye göre 8 Müslüman yargılanmıştır. Bunlardan 2 kişi beraat etmiş, 1 kişi idam ve diğerleri küreğe konulma cezalarına çarptırılmıştır (HR. SYS, 1975/1_23. M. 07.08.1913). İkinci kez de 6 Müslüman yargılanmıştır. 1'i beraat ederken, 1'i idam ve diğerlerine küreğe konma cezası verilmiştir (HR. SYS, 1975/1_22. M. 17.08.1913). İlerleyen tarihlerde Hıristiyanlardan olaylara katılanlar da yargılanmıştır. Böylece Tekirdağ'da bir aylık bir zaman dilimi içinde yeniden Osmanlı idaresi tesis edilmiş ve asayiş sağlanmıştır.

Sonuç

Birinci Balkan Savaşı sırasında Tekirdağ'ın işgal edilmesi, askerî açıdan stratejik bir noktada bulunması nedeniyle önemli bir kayıptır. Bulgarlar İstanbul'a doğru yürüyüşleri sırasında bu önemli stratejik şehri kasaba ve köylerine kadar işgal etmiştir. Tekirdağ Birinci Balkan Savaşı'nı bitiren Londra Antlaşması ile yeniden Osmanlı idaresine geçmiştir. Fakat yaklaşık yedi ay süren işgal, ancak ordunun askerî bir harekât yapması ile sonlandırılabilmiştir. Şehrin kurtarılmasında gönüllü birlikler önemli rol oynamıştır. Bulgarların bölgeden çekilirken Müslüman halka zarar vermesini önlemek için Tekirdağ'a askerî birliklerden önce gönüllü birlikleri girmiştir.

Şehrin kurtuluşundan sonra öncelikle yerel idarenin kurulmasına ve asayişin sağlanmasına çalışılmıştır. Osmanlı hükümeti için bölgede sükûnetin sağlanması son derece önemlidir. Çünkü Tekirdağ'da, işgalden kurtarıldığı ilk birkaç gün içinde asayişin sağlanamaması, Avrupa Devletlerinin Osmanlı Devleti'ni Hristiyanların katledildiği suçlamaları ile karşı karşıya bırakmıştır. Bulgar işgali yaşanırken, Müslüman halka yapılan tecavüzleri savaş gereği olarak kabul eden Avrupa devletleri, asayişin sağlanamadığı birkaç günde yaşanan olayları Hıristiyanların katledildiği şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca Hıristiyanlara yapılacak saldırıların Edirne meselesine olumsuz etki etme ihtimali de söz

konusudur. Avrupa devletleri, Osmanlı hükümetinin Tekirdağ ve civarında bölgeyi kontrol edemediğini ileri sürerek, Edirne'nin Türklere iade edilmesine itiraz edebilecektir.

Tekirdağ'ın kurtuluşunun ardından yaşanan olayların nedenlerinden biri, işgal sırasında Rum ve Bulgarlar tarafından Müslümanlara yapılan katliam ve gasplardır. Diğer bir neden ise Bulgarların bölgeden çekilirken yerleşim yerlerini yakıp-yıkmasıdır. Gayrimüslimlerin can ve mallarına kast etmesi nedeniyle Tekirdağ'a geri dönenler, mukabele etme hissi ile doludur. Fakat yerel idarenin kurulması ile birlikte yeni olayların çıkması engellenmiştir. Sıkıyönetim ilan edilmesi ve sıkıyönetim mahkemeleri kurularak suçluların cezalandırılması asayişin sağlanmasında etkili olmuştur.

Osmanlı hükümetinin Hıristiyanların şikâyetlerini bertaraf etmek için araştırma komisyonu kurması da dikkate değer bir husustur. Hükümet, Ermeni ve Rumları da kurduğu bu komisyona katılmaya davet etmiş ve bunu sağlamıştır. Komisyonda Ermeni ve Rum azaların bulunması, Avrupa devletlerinin Osmanlı hükümetine yapacakları ithamları önlemeye yöneliktir. Komisyonun araştırmaları sonucunda hazırlayacakları raporlar, Avrupa devletlerine sunulacak ve kamuoyunda Osmanlı Devleti'nin haklılığı ispat edilebilecektir. Nitekim bütün şehri gezen araştırma komisyonu, gayrimüslimlere iddia edildiği ölçüde saldırıda bulunulmadığını ortaya koymuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Alî Evrak Odası (BEO)

4119/308898 (M. 02.12.1912); 4123/309205 (M. 12.12.1912); 4178/313333 (M. 20.05.1913); 4184/313726 (M. 17.06.1913); 4197/314774 (M. 21.07.1913); 4198/314819 (M. 21.07.1913); 4203/315215 (M. 04.08.1913)

Dâhiliye Emniyet-i Umûmiye 3. Şube (DH. EUM. 3. Şube)

25/64 (M. 03.06.1918)

Dâhiliye İdârî (DH. İD)

183/11_3 (M. 13.07.1913)

Dâhiliye Kalem-i Mahsus (DH. KMS)

63/8 (M. 31.07.1913)

Dâhiliye Muhâberât-ı Umûmiye (DH. MUI)

167/20_2 (M. 18.07.1913)

Dâhiliye Siyâsî (DH. SYS)

112-24/61-6_2 (M. 18.08.1913); 112-24/61-4_4 (M. 15.07.1913); 112-24/61-4_4 (M. 15.07.1913); 112-24/61-4_16 (M. 17.07.1913); 112-24/61-2_14 (M. 16.07.1913); 112-24/61-1_8, 9, 10 (M. 13.07.1913); 112-24/61-1_19 (M. 20.07.1913); 112-24/61-1_20 (M. 21.07.1913); 112-24/61-1_20 (M. 14.07.1913); 112-24/61-2_12 (M. 17.07.1913); 112-24/61-1_59, 60 (M. 4.08.1913); 112-24/61-5_3 (M. 19.07.1913); 112/63_1 (M. 15.07.1913); 112/63_4 (M. 19.07.1913); 112/63_5 (M. 20.07.1913); 112/63_2 (M. 19.07.1913); 112/63_6 (M. 20.07.1913); 112/63_7 (M. 20.07.1913); 112/63_6 (M. 20.07.1913); 112/63_9 (M. 21.07.1913); 112/63_18 (M. 22.07.1913); 112/63_14 (M. 22.07.1913); 112/63_21 (M. 23.07.1913); 112/63_48 (M. 29.07.1913); 112/63_12 (M. 24.07.1913); 112/63_23 (M. 23.07.1913); 112/63_33 (M. 28.07.1913); 112/63_36 (M. 28.07.1913); 112/63_41 (M. 30.07.1913); 112/63_42 (M. 01.08.1913); 112/63_67 (M. 06.08.1913); 112/63_44 (M. 03.08.1913); 112/63_89 (M. 05.08.1913); 112/63_70 (M. 09.08.1913); 112/63_95 (M. 16.08.1913); 112/63_50 (M. 31.07.1913); 112/63_142 (M. 26.11.1913); 112/63_94 (M. 12.08.1913); 112/63_109 (M. 18.08.1913); 112/63_73 (M. 13.08.1913);

Dâhiliye Şifre (DH. ŞFR)

419/51 (M. 10.11.1912)

Dosya Usuli İrâde Tasnifi (DUİT)

84/58 (M. 17.09.1913)

Hacı Adil Bey Evrakı (HSDHADB)

2/51 (M. 25.08.1913)

Hâriciye Petersburg Sefareti (HR. SFR. 1)

170/7 (M. 17.07.1913)

Hariciye Siyâsî (HR. SYS)

1967/3 (M. 18.09.1912); 1975/1_22 (M. 17.08.1913); 1975/1_23 (M. 07.08.1913); 2081/22_19 (M. 08.05.1913); 2917/1 (M. 01.08.1913)

Kitaplar

- Aydın, H. V. (2023). Balkan Savaşları sırasında Tekirdağ ve Bulgar işgali. *Tekirdağ'ın Kurtuluşunun 100. Yılına Armağan (1922-2022)*. Artikel Akademi.
- Balkan Harbi Kronolojisi*. (1999). Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Bayur, Y. H. (1991). *Türk inkılabı tarihi II/II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bıyıklıoğlu, T. (1992). *Trakya'da Millî Mücadele I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kutay, C. (1962). *1913'de Garbi Trakya'da ilk Türk Cumhuriyeti*. İstanbul: Tarih Yayınları.
- Mehmed Nihad. (1928). *1328-1329 Balkan Harbi, Trakya Seferi III*. İstanbul: Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Onuncu Şubesi.
- Mehmed Nihad. (2013). *Balkan Harbinde Çatalca Muharebesi*. (K. Bolat, Haz.). İstanbul: Çatalca Kaymakamlığı Yayını.
- Sadrızam ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın günlüğü*. (1988). İstanbul: Arba Yayınları.
- Şıvgın, H. (2012). İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmadaki Rolü. *Akademik Bakış*, 6(11), s. 1-15
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Balkan Harbi (1912-1913) II/III*. (1981). (H. Süer, Haz.). Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları.